

*Д. О. Грицишен,
к. е. н., доц., доцент кафедри обліку і аудиту,
Житомирський державний технологічний університет, м. Житомир*

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

*Dymytrii Grytsyshen,
PhD (Economics), Associate Professor,
Zhytomyr State Technological University, Ukraine*

ACCOUNTING IN THE MANAGEMENT OF ECONOMIC AND ENVIRONMENTAL SECURITY

Для забезпечення економіко-екологічної безпеки підприємства, запропоновано розглядати господарську діяльність як соціально-еколого-економічну систему. Функціонування системи в якості єдиного цілого забезпечується зв'язками між її елементами, в свою чергу, зв'язки з'єднують елементи і впливають на поведінку системи в цілому та на її безпеку. Встановлено, що в екологічних системах зв'язки виникають природним шляхом, в економічних і соціальних - в плановому порядку або складаються під впливом ринкового механізму. Для підприємства як соціально-еколого-економічної системи характерним є співіснування природних і організованих зв'язків між елементами, підсистемами. Співіснування таких зв'язків проявляється наступним чином: по-перше, економічна, соціальна і природна (екологічна) системи виступають постачальниками ресурсів; по-друге, підприємство як соціально-еколого-економічна система в ході господарської діяльності впливає на системи зовнішнього середовища. Зазначений взаємозв'язок підприємства із зовнішнім середовищем характеризує його як соціально-еколого-економічну систему, яка є відкритою, адже спостерігається зв'язок між системою підприємства та іншими підсистемами суспільства.

To ensure the economic and environmental security company proposed to consider economic activity as a socio-ecological-economic system. Operation of the system as a whole provided connections between its elements, in turn, links connecting elements and influence the behavior of the whole system and its safety. Established in ecological systems raises naturally, the Economic and Social routinely or formed under the influence of market mechanism. For the enterprise as a socio-ecological-economic system characterized by a natural and coexistence of organized links between elements, subsystems. The coexistence of these relations is manifested as follows: firstly, economic, social and natural (ecological) system are the suppliers of resources; Second, the enterprise as a socio-ecological-economic system in the economic activity affects the system environment. The said company relationship with the environment characterizes it as a socio-ecological-economic system that is open, because there is a connection between the enterprise system and other subsystems of society.

Ключові слова: бухгалтерський облік, екологічний облік, сталий розвиток, економіко-екологічна безпека.

Keywords: accounting, environmental accounting, sustainable development, economic and environmental security.

Постановка проблеми. Найбільш прозоро взаємозв'язок економічних, екологічних та соціальних елементів розвитку суспільства прослідковується крізь призму господарської діяльності підприємства. «Розвиток економіки та стан екології тісно взаємопов'язані. Екологія є міждисциплінарною наукою, проблеми якої набувають глобального характеру. Актуалізація питання забезпечення механізму формування та використання екологічних показників на рівні

держави вимагає побудови ефективної системи господарювання на рівні підприємств як основних забруднювачів НПС та споживачів природних ресурсів» [1, с 12]. Саме тому в сучасних умовах економічної нестабільності та екологічної кризи є потреба трансформації системи управління господарської діяльності промислового підприємства, що спрямована на забезпечення його економіко-екологічної безпеки, яка, в свою чергу, є гарантом сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економіко-екологічного характеру піднімали в своїх працях вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: Замула І.В. [1], Гусев А.А. [2], Гнатюк В.С. [3], Ілічова О.В. [4], Пелиньо Л.М. [5, 11], Кирсанова Т.А., Кирсанова О.В., Лук'янихіна В.А. [6], Пшеничний В.А. [7], Рубанова Н.Н. [8], Жук В.М. [9], Гарманов О.В. [10] та ін.

Формулювання цілей статті. Ціллю статті є обґрунтування напрямів розвитку теорії та методології бухгалтерського обліку в забезпеченні економіко-екологічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу. «Людство почало усвідомлювати необхідність радикального перегляду стратегії свого розвитку лише після того, як процеси деградації біосфери прийняли такий розмах, що почали призводити до яскраво виражених глобальних змін всіх її елементів (земля, вода, повітря і навіть навколосезонний космічний простір), включаючи здоров'я самої людини. Саме тому величезне значення для формування стратегії і конкретних заходів щодо переходу до сталого розвитку має запропонований в Декларації в Ріо-де-Жанейро принцип попередження (надання тотожності). Оскільки різного роду рішення в даній сфері приймаються в умовах неповної інформації, невизначеності при оцінці їх результатів, – принцип попередження надзвичайно важливий не тільки для запобігання екологічних катастроф, а й для інших різноманітних сфер людської діяльності. Людство мусить повсюдно перейти від байдужої реакції на зміни, що вже відбулися, до прогнозування можливих катастрофічних ситуацій і превентивних заходів щодо їх недопущення. І навіть якщо повної впевненості в можливості виникнення подібних ситуацій поки немає, відкладати прийняття запобіжних заходів ніяк не можна» [2, с. 4].

При цьому ключовим напрямком екологізації економіки для досягнення сталого розвитку, що об'єднує активну природоохоронну діяльність та економічну діяльність, виступає екологізація і соціалізація господарських відносин на конкретному промисловому підприємстві. У результаті відбувається врахування екологічних вимог у системі прийняття управлінських рішень, що забезпечує відповідний рівень економіко-екологічної безпеки промислового підприємства.

Гармонізація екологічної, економічної та соціальної політики розглядається сьогодні як стратегічний пріоритет усе більшим колом промислових підприємств. Серед головних чинників соціалізації та екологізації діяльності підприємств слід виділити необхідність виконання державних законодавчих норм, постійне посилення яких вимагає швидкого прийняття заходів, а також застосування державою інших інструментів природоохоронної політики, що стимулюватимуть підприємства до зниження витрат.

Досліджуючи господарську діяльність підприємства як соціально-еколого-економічну систему варто наголосити, що відповідні кроки у становленні концепції сталого розвитку суб'єктів господарювання здійсненні у вітчизняному бізнесі. Так, згідно з офіційним сайтом Спільноти соціально відповідального бізнесу, підприємства різних галузей практикують впровадження основних положень міжнародних систем регулювання сталого розвитку (Глобальний договір, Глобальна ініціатива зі звітності, принципи Екватора, стандарти Саншайн). Відповідно можна констатувати, що практика сталого розвитку характерна для підприємств: *різних галузей національної економіки*: сільське господарство (18 компаній), транспортні послуги та логістика (9), проектування та будівництво (5), виробництво споживчих товарів (31), оптова та роздрібна торгівля (25), енергоносії, електроенергія та вода (13), хімічна промисловість (9), металургійна промисловість (14), аерокосмічна та оборонна промисловість (1), добувна промисловість (11), фінансові послуги та банківська справа (15), нерухомість (4), фармацевтична промисловість (8), охорона довкілля (2), консультаційні послуги (5), інформаційні технології (7), страхування (4), машинобудування (12), готельний та ресторанний бізнес (2), туризм та відпочинок (1), зв'язок (3), державне управління та місцеве самоврядування (1), інше (10); *різних типів компаній*: транснаціональні корпорації (58), великі підприємства (108), мале підприємство (8), не визначено (1); *різних форм власності*: приватна власність (153), змішана форма власності (2), колективна власність (18), державна власність (5).

Вважаємо, що зазначений перелік компаній з кожним роком буде все більше розширюватися, адже стали розвиток є одним з пріоритетних показників на ринку фінансових інвестицій. Так, сьогодні інвестори все більше звертають увагу на гармонізацію показників економічного, екологічного та соціального характеру. На міжнародних фондових ринках та фондових ринках окремих країн все більше включають до розрахунку індекси, які визначають критерії сталого розвитку підприємств. Зокрема, дані індекси характеризують: охорону навколишнього середовища (ЕКО): в світі – 35 індексів; Європа – 6; Єврозона – 2; Північна Америка, Японія; Азійсько-Тихоокеанський регіон, Скандинавія по 3; Ісламський світ, Бразилія, Німеччина, Данія, Індія, Індонезія, Іспанія, Канада, Норвегія, Фінляндія, Швейцарія, ПАР по 1; Австралія, Великобританія, Італія по 2; Корея Південна – 5; США – 11; Швеція – 4; *альтернативна енергетика (АЕ)*: в світі – 7 індексів; США – 1 індекс; *водокористування (ВП)*: в світі – 3 індекси; *енергоефективність (ЕФ)*: в світі – 3 індекси; *зміна клімату / зниження викидів парникових газів (ІК)*: в світі – 3; *послуги в галузі екології (ЕУ)*: в світі – 10; Південна Корея – 1; *екологічні технології (ЕТ)*: в світі – 5; Європа – 2; Скандинавія, Австралія, Бразилія, Данія, Індонезія, Іспанія, Канада, Норвегія, Фінляндія, Японія по 1; Великобританія, Італія – 2; США – 4; Швейцарія – 3; *«зелене» будівництво (ЗС)*: в світі – 1; *зниження відходів і викидів (ОВ)*: в світі – 3; *соціальні питання (СОЦ)*: в світі – 8; Європа, Далекий Схід і Океанія, Ісламський світ, Бразилія, Німеччина, Данія, Індія, Індонезія, Іспанія, Італія, Канада, Китай, Норвегія – 1; Азійсько-Тихоокеанський регіон, Скандинавія, Південна Корея – 3; Північна Америка – 3; Європа – 4; Єврозона, Австралія, Великобританія – 2; США – 13; *етичні питання (ЕТ)*: в світі – 5; Європа – 2; Скандинавія, Австралія, Бразилія, Данія, Індонезія, Іспанія, Канада, Норвегія, Фінляндія, Японія – 1; Великобританія, Італія, Швеція 2; США – 4; *корпоративне управління (КУ)*: в світі 6; Європа, Далекий Схід і Океанія – Ісламський світ, Австралія, Данія, Індія, Індонезія,

Норвегія, Фінляндія, СПАР 1; Азіатсько-Тихоокеанський регіон, Північна Америка – 3; Європа, Єврозона, Скандинавія, Японія Китай, Північна Корея – 2; Швеція -4; США – 10.

Економіко-екологічна безпека є основною складовою управління сталим розвитком підприємства, яка охоплює всі аспекти господарської діяльності, а не обмежується лише суто економічними або екологічними. Для налагодження ефективної системи управління економіко-екологічною безпекою необхідним є впровадження нових підходів до організаційно-методологічних положень бухгалтерського обліку та його теоретико-методологічної конструкції. З даного приводу І.В. Замула зазначає, що «досягнення компромісу між економічними та екологічними потребами суспільства є одним із факторів задоволення людства обмеженими природними ресурсами. Економічна наука не приділяє належної уваги екологічним аспектам господарювання – навколишнє природне середовище (НПС) сприймається виключно як джерело ресурсів для господарської діяльності. У процесі оцінювання меж впливу людства на НПС ключова роль відводиться інформуванню. Бухгалтерський облік є системою формування достовірної, релевантної, повної інформаційної бази, на підставі якої здійснюється процес управління як окремим суб'єктом господарювання, так і економікою на рівні держави. Діюча система бухгалтерського обліку не забезпечує достатнього системного відображення впливу суб'єктів господарювання на довкілля» [1, с 4]

Так, розвиток бухгалтерського обліку в контексті формування інформаційного простору управління економіко-екологічною безпекою промислових підприємств є досить складним та невпорядкованим процесом. Це зумовлено, в першу чергу, тим, що на сьогоднішній день ні в науці, ні в практиці не визначено, в якому напрямі повинні формуватися та розвиватися основні теоретико-методологічні положення бухгалтерського обліку. Формування теоретико-методологічної конструкції¹ бухгалтерського обліку як інформаційної підсистеми управління економіко-екологічною безпекою промислового підприємства дозволить визначити основоположні постулати розвитку науки про бухгалтерський облік в сучасних умовах господарювання в забезпеченні положень теорії сталого розвитку.

На необхідність розвитку інформаційного ресурсу в забезпеченні сталого розвитку наголошує Гнатюк В.С., який зазначає, що «виживання і становлення сталого розвитку суспільства неможливо без інформатизації в глобальних масштабах, не може бути досягнуто стихійним шляхом. Обов'язково потрібно управляти процесом соціо-еко-розвитку. Проблема управління знову впливає з контексту екологічного виміру стійкості соціокультурної реальності, а саме, управління через інформаційні ресурси. При цивілізаційному розвитку сталий розвиток розглядається як практика зниження потенційної нестійкості майбутнього стану соціальної системи, включаючи її взаємодію з природним оточенням. Аналіз сучасної соціально-економічної ситуації показує, що людство зараз стоїть перед кризою управління. Вихід з кризи передбачає можливості управління і регулювання відносин з природою ... сталий розвиток виступає похідною постсучасної ситуації соціуму, його природного оточення, яке теж еволюціонує під впливом антропологічного фактора, знаходячи нові властивості» [3, с. 416].

Сучасні підходи до розвитку економіко-екологічних аспектів розвитку бухгалтерського обліку є досить розрізненими та такими, що суперечать одне одному. Це, в свою чергу, змушує науку про бухгалтерський облік розвиватися в неструктурованому напрямку, що не дозволяє сформулювати нові наукові знання та вирішити нагальні проблеми практики. Це зумовлено, в першу чергу, тим, що в наукових дослідженнях зазначені питання спрямовані на формування теоретико-методологічних положень, які визначають нові види бухгалтерського обліку, такі як: екологічний, еколого-економічний (табл. 1), соціальний та ін. Ілічова О.В. вказує, що «Основним інструментом, покликаним вирішити дану задачу на рівні підприємства, є розробка та впровадження екологічного обліку. В даний час при регулюванні бухгалтерського обліку та звітності екологічні аспекти відбиваються в деякій мірі безсистемно, за відсутності роз'яснень облікової термінології, комплексної методики екологізації обліку, вимог до розкриття у звітності екологічної інформації. Звідси виникає необхідність розгляду екологічних питань фінансово-бухгалтерської системи як складової частини облікових процесів підприємств і організацій» [4, с. 1]. Такий поділ бухгалтерського обліку не вирішує проблеми практики, а лише ускладнює розвиток організації та методології бухгалтерського обліку.

Таблиця 1.
Сутність екологічного обліку в наукових працях

№	Джерело	Сутність
1	2	3
1.	Пелинь Л.М. [5]	Екологічний облік на підприємстві – це система виявлення, вимірювання, реєстрації, нагромадження, узагальнення, зберігання, оброблення та підготовки релевантної інформації про діяльність підприємства в галузі природокористування з метою передачі її внутрішнім і зовнішнім користувачам для прийняття оптимальних рішень
2.	Кирсанова Т.А. [6]	Екологічний облік на підприємстві – це система виявлення, вимірювання, реєстрації, нагромадження, узагальнення, зберігання, оброблення та підготовки релевантної інформації про діяльність підприємства в галузі природокористування з метою передачі її внутрішнім і зовнішнім користувачам для прийняття оптимальних рішень
3.	Пшеничний В.А. [7, С. 7]	Система збору, реєстрації, узагальнення і відображення інформації про природні ресурси, екологічних зобов'язаннях, господарських операціях, природоохоронної діяльності підприємства, а також про отримані результати з метою визначення екологічного потенціалу та його основних складових

¹ Конструкція – комплекс внутрішніх взаємозв'язків між окремими елементами системи. В даному дослідженні між окремими елементами теоретичних та методологічних положень системи бухгалтерського обліку: об'єкти, елементи методу, завдання та принципи

4.	Рубанова Н.М. [8]	Бухгалтерський екологічний облік - це процес збору, реєстрації, узагальнення і відображення в системі природоохоронних витрат, природних активів, екологічних фондів, резервів і зобов'язань, а також результатів діяльності господарюючих суб'єктів з метою управління та визначення екологічного потенціалу підприємства.
5.	Жук В.М. [9]	Конкретного визначення екологізації бухгалтерського обліку в спеціальній літературі не наведено. На нашу думку, до цього питання можна підійти з позиції характеристики бухгалтерського обліку як науки та її функцій у сфері екології. Функції бухгалтерського обліку у екологічній сфері такі: посилення ролі регулювання економіки; посилення контролю за витратами; здійснення менеджменту та контролю природоохоронних заходів; обов'язковість складання відповідної звітності; можливість прийняття захисних заходів; необхідність виконання професійних обов'язків і дотримання громадського інтересу; моральна відповідальність; оцінка ризику
6.	Ілічова О.В. [7]	Екологічний облік автор визначає як самостійний напрям бухгалтерського обліку господарського суб'єкта, що забезпечить бухгалтерський облік відповідної екологічної інформацією, в даний час не має систематизованого характеру. У зв'язку з чим необхідно розробити систему обліку формування витрат на охорону навколишнього середовища та вартісні показники взаємозв'язку навколишнього середовища та економіки для оцінки екологічних факторів. Реальні показники стану навколишнього середовища, одержані за допомогою моніторингу, їх зіставлення з розробленими обліковими нормами якості навколишнього середовища можуть скласти інформаційну базу для розробки системи екологічного обліку на підприємстві.

Дослідницька активність у вивченні організаційно-методологічних положень даних видів обліку спостерігається серед російських дослідників. Зокрема в дисертаційному дослідженні Ілічової О.В. [4]: *розроблено принципи екологічного обліку* (принципи-допущення: майнова відокремленість, безперервність, послідовність; принципи-вимоги: системність, комплексність, відповідальність, достовірність, суттєвість, управляємість; принципи-правила: подвійний запис, натуральні та грошові вимірники, доказовість, регулярність); *визначено предмет* (сукупність процесів господарської діяльності, що відображаються в системі узагальнення облікової інформації, прийняття та оцінки результатів) та *об'єкт* (екологічні витрати і зобов'язання, реєстровані в процесі виробничо-господарської діяльності господарюючого суб'єкта) такого обліку, його метод (сукупність методів оперативного, статистичного і бухгалтерського обліку екологічних витрат і зобов'язань); *визначено функції* (аналіз екологічної складової, екологічне планування, контроль за викидами парникових газів).

Рубанова Н.М., досліджуючи проблеми екологічного обліку на підприємствах промисловості будівельних матеріалів, розробила модель бухгалтерського обліку екологічних активів, яка передбачає [8, с. 15]: *принципи*: підприємство як господарська одиниця, оцінка, релевантність, ідентифікація, обережності, невизначеності; *звітність*: зовнішня, внутрішня; *вимоги* до системи обліку: можливість прийняття рішень, управляємість інформацією, гнучкість, своєчасність, контроль, ефективність; *джерела інформації*: виробничі звіти, річні звіти, узагальнюючі документи, первинні документи.

Гарманов О.В. [10, с. 29-30] досліджуючи проблеми економічного екологічного аналізу визначає три підходи до бухгалтерського екологічного обліку, вказує їх предмет та надає визначення (табл. 2), а також зазначає, що принципами такого обліку є наступні: співставності, єдності, достовірності, суттєвості, нейтральності та повноти даних.

Таблиця 2.
Підходи до бухгалтерського екологічного обліку за Гармановим О.В. [10]

Підхід	Предмет та результат	Визначення
<i>Облік екологічних аспектів діяльності господарюючого суб'єкта (компонент системи управління навколишнім середовищем підприємства)</i>	Різноманітна за складом екологічна інформація	Систематичний і документально оформлений процес отримання та обробки даних екологічного характеру з метою управління та дотримання законодавства
<i>Частина системи екологічного менеджменту</i>	Природоохоронна діяльність, документування, внутрішня і зовнішня звітність економічного суб'єкта	Систематичний збір та ідентифікація, реєстрація та узагальнення інформації з екологічних аспектів діяльності господарюючого суб'єкта з метою виявлення відповідності запланованим цілям, завданням, структурі та екологічній політиці господарюючого суб'єкта
<i>Інформаційна база проведення екологічного аудиту, страхування і оцінки інвестиційних проектів (екологічно)</i>	Екологічна політика та звітність економічного суб'єкта	Процес формування екологічної інформації про організацію, її аналіз з метою визначення екологічної спроможності економічного суб'єкта

Підхід автора є дискусійним з наступних позицій:

- по-перше, виділення бухгалтерського екологічного обліку, характеризує лише окрему сукупність об'єктів, в той час, як метод бухгалтерського обліку залишається існуючий;

- по-друге, метод бухгалтерського обліку не дозволяє формувати в даній інформаційній підсистемі екологічну інформацію, як це зазначено у всіх наведених визначеннях бухгалтерського екологічного обліку, адже в системі бухгалтерського обліку відображається інформація про господарську діяльність, яка є економічною проте може містити екологічні аспекти;

- по-третє, бухгалтерський облік не може бути компонентом системи управління навколишнім середовищем підприємства, адже інформація отримана на основі бухгалтерського обліку може бути використана лише для управління його діяльністю внутрішніми користувачами та прийняття рішення щодо взаємодії з даним підприємством зовнішніми користувачами. Так, облікова інформація може лише вплинути на управлінські рішення, які призводять до впливу господарської діяльності підприємства на навколишнє середовище.

Складовими обліку доквілля є екологічний облік, облік екологічних витрат, облік природного капіталу, екологічний баланс, екологічний аудит, екологічна звітність. Своєрідна позиція щодо виділення економіко-екологічного обліку міститься в праці Л.М. Пелиньо [11], відповідно до якого всі підсистеми обліку, а саме: фінансовий та управлінський, - поділяються на традиційний облік та екологічний облік, а в складі останнього виділяються два основні об'єкти: екологічні витрати та екологічні доходи.

Вважаємо, що така постановка питання є недоцільною. Адже виділення екологічного бухгалтерського обліку як окремої підсистеми бухгалтерського обліку є необґрунтованою та спирається лише на об'єктну складову системи бухгалтерського обліку. За таких умов, можна виділяти інвестиційний облік, інноваційний облік, виробничий облік, соціальний та інший. Проте така система поділу не утворює нового наукового бухгалтерського знання, а лише розширює спектр категоріально-понятійного апарату. Так, поділ бухгалтерського обліку за об'єктною складовою може призвести до безкінечного формування наукового бухгалтерського знання в той час, як практика бухгалтерського обліку буде стояти на місці.

Висновки. Отже, вважаємо, що розвиток бухгалтерського обліку, а точніше його теоретико-методологічної конструкції в забезпеченні економіко-екологічної безпеки промислового підприємства повинен розвиватися зважаючи на наступні положення:

- по-перше, результати взаємозв'язку промислового підприємства з зовнішнім середовищем обумовлюють трансформацію мотивів та потреб людини як економічного агента. А це, в свою чергу, впливає на формування нового користувача бухгалтерської інформації, а тому перед системою бухгалтерського обліку стоять нові задачі, що обумовлює необхідність модифікації існуючих завдань та опис нових. Це стане першоосновою формування нового підходу до формування облікової інформації. Так, можна вести мову про зміну складу користувачів або ідентифікації серед існуючих пріоритетного, але виконання положень теорії сталого розвитку направлене на гармонізацію економічних, соціальних та екологічних складових діяльності підприємства, а тому пріоритетність не дозволить сформуванню нового підходу до розвитку бухгалтерського обліку;

- по-друге, за умови модифікації завдань бухгалтерського обліку виникає потреба в новому механізмі застосування принципів бухгалтерського обліку як його першооснови. Сучасна система бухгалтерського обліку є досить різноплановою та багатоваріативною в частині методичного забезпечення. Проте багатоваріативність робить систему бухгалтерського обліку мінливою до суб'єктних факторів, в результаті чого система бухгалтерського обліку не виконує свої завдання. На шляху до обмеження впливу суб'єктних факторів стоять принципи. Саме сукупність чітко визначених принципів дозволяє системі бухгалтерського обліку розвиватися, виконуючи покладені на неї завдання;

- по-третє, модифікація завдань сприяє розширенню спектру використання елементів методу бухгалтерського обліку в тих рамках, які передбачено його принципами. Зважаючи на те, що система бухгалтерського обліку є динамічною та відкритою, її методи підлягають трансформації у відповідності до завдань, які має виконувати дана система.

Зважаючи на вище викладене, вважаємо, що теоретико-методологічна конструкція бухгалтерського обліку складається з сукупності завдань, принципів та елементів методу бухгалтерського обліку, які підлягають трансформації у зв'язку зі зміною значення інформації в сучасному суспільстві на шляху до сталого розвитку. Метою формування нової теоретико-методологічної конструкції бухгалтерського обліку є формування інформаційного простору управління економіко-екологічною безпекою підприємства як основи забезпечення його сталого розвитку. У цілому, це дозволить виявити особливості теоретико-методологічних положень та розвинути їх як окремі об'єкти бухгалтерського обліку, що в результаті дозволить сформуванню інформаційний простір управління економіко-екологічною безпекою промислових підприємств як основи забезпечення їх сталого розвитку та сталого розвитку соціально-економічних систем вищих рівнів (регіональний, державний, міжнародний).

Список літератури.

1. Замула І.В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності: теорія та методологія: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук. Спеціальність: 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / І.В. Замула. – Житомир. – 2010. – 40 с.

2. Гусев А. А. Экономико-правовые аспекты экологически устойчивого развития / А. А. Гусев, Е. Н. Бизяркина, И. Г. Гусева // Экономика природопользования. – 2007. – № 5. – С. 3-17.

3. Гнатюк В.С. Экологическое общество как один из путей достижения социокультурной устойчивости/ В.С. Гнатюк // Вестник МГТУ: Труды Мурман. гос. техн. ун-та. - 2010. – Т. 13. - № 2. - С. 416–424.
4. Ильичева Е.В. Экологический учет в условиях реализации политики экологической сбалансированности: автореф. на соискание уч. степени докт. экон. наук: специальность: 08.00.12 – Бухгалтерский учет, статистика / Ильичева Елена Вячеславовна. – Орел. – 2010. – 48 с.
5. Пелиньо Л.М. Місце екологічного обліку в сучасній системі бухгалтерського обліку та його важливе значення в сфері охорони довкілля / Л.М. Пелиньо // Науковий вісник національного лісотехнічного університету України: Зб. наук.-техн. пр. – Львів: НЛТУУ, 2008. – Вип. 18.2. – С. 70-75.
6. Кирсанова Т.А. Экологический контроллинг – инструмент экомеджмента / Кирсанова Т.А., Кирсанова Е.В., Лукьянихина В.А. / Под ред. В.А. Лукьянихина. – Сумы: Изд-во «Козацький вал», 2004. – 244 с.
7. Пшеничный В.А. Учетно-аналитическое обеспечение экологического менеджмента предприятий газовой отрасли: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. экон. наук: специальность 08.00.12 - Бухгалтерский учет, статистика / Пшеничный Владимир Анатольевич. – Ставрополь. – 2012. – 20 с.
8. Рубанова Н.Н. Экологический учет на предприятиях промышленности строительных материалов: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. экон. наук. 08.00.12 – Бухгалтерский учет, статистика / Н.Н. Рубанова. – Орел, - 2005. – 18 с.
9. Жук В.М. Екологічні аспекти бухгалтерського обліку в агропромисловому виробництві / В.М. Жук // Агроекологічний журнал. – 2012. – №2. – С. 18-23.
10. Гарманов А.В. Организация экономического экологического анализа хозяйствующего субъекта: диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук. Специальность 08.00.12 - Бухгалтерский учет, статистика. – Воронеж. - 2011. – 150 с.
11. Пелиньо Л.М. Значення лісів та проблеми обліку лісових ресурсів в Україні / Л.М. Пелиньо // Науковий вісник національного лісотехнічного університету України: Зб. наук.-техн. пр. – Львів: НЛТУУ, 2006. – С. 145-149.

References.

1. Zamula, I.V. (2010), “Accounting Environmental Performance: Theory and Methodology”, Doctor. Econ. Science, Thesis, Accounting, analysis and audit (by economic activity), Zhytomyr State Technological University, Zhytomyr, Ukraine.
2. Gusev, A.A., Bizjarkina E.N., Guseva I.G. (2007), “Economic and legal aspects of sustainable development”, *Ekonomika prirodopol'zovanija*, № 5, pp. 3-17.
3. Gnatjuk, V.S. (2010), “Ecological society as one of the ways to achieve the social and cultural sustainability”, *Vestnik MGTU*, vol. 13, № 2, pp. 416–424.
4. Il'icheva, E.V. (2010), “Environmental accounting in the conditions of implementation of the policy of environmental balance”, Doctor. Econ. Science, Thesis, Accounting, statistics, Orel, Russia.
5. Pelin'o, L.M. (2008), “Place the modern environmental accounting in the accounting system and its importance in the field of environmental protection”, *Naukovij visnik nacional'nogo lisotekhnichnogo universitetu Ukraini*, vol.18.2, pp.70-75
6. Kirsanova, T.A., Kirsanova, E.V., Luk'janichina, V.A. (2004), *Ekologicheskij kontrolling – instrument ekomenedzhmenta* [Environmental controlling - tool of environmental management], Kozackuj val, Sumy, Ukraine.
7. Pshenichnyj, V.A. (2012), “Accounting and analytical support for the environmental management of the gas industry”, Ph.D. Thesis, Accounting, statistics, Stavropol, Russia
8. Rubanova, N.N. (2005), “Environmental accounting at the enterprises of the building materials industry”, Ph.D. Thesis, Accounting, statistics, Orel, Russia
9. Zhuk, V.M. (2012), “Environmental aspects of accounting in agricultural production”, *Agroekologichnij zhurnal*, №2, pp.18-23.
10. Garmanov, A.V. (2011), “The Organisation for Economic environmental analysis of an economic entity”, Abstract of Ph.D. dissertation, Accounting, statistics, Voronezh, Russia
11. Pelin'o, L.M. (2006), “The value of forests and forest resources accounting issues in Ukraine”, *Naukovij visnik nacional'nogo lisotekhnichnogo universitetu Ukraini*, pp.145-149.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2015р.